

IV этап XXVII Рэспубліканскай алімпіяды школьнікаў
па беларускай мове і літаратуры

Комплексная работа па беларускай мове і літаратуры

ДАВЕДКІ

Заданні	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Усяго
Балы	7	3	7	3	3	10	2	7	5	8	55

Дзяржынск, 2011 г.

10 клас

Варыянт 1

Заданне 1

1. **Камунікацыйная** роля мовы заключаецца ў тым, што яна з'яўляецца сродкам зносін паміж людзьмі, сродкам перадачы і захавання інфармацыі аб свеце.
2. Мова беларускай народнасці ў складзе Вялікага Княства Літоўскага называлася **старабеларускай**. Крыніцай яе вывучэння з'яўляецца гістарычны архіў, вядомы пад назвай **Літоўская метрыка (Метрыка ВКЛ)**.
3. Перыяд XV–XVI стст. у гісторыі беларускай мовы называюць **залаты век**.
4. У 1870 годзе быў выдадзены **«Слоўнік беларускай мовы» («Словарь белорусского наречия»)** І.І. Насовіча.
5. Фундаментальная трохтомная праца акадэміка **Я. Карскага** носіць назву **«Беларусы»**.

Заданне 2

ПРАВІЛЬНЫ АДКАЗ: **лябёдка – лебёдка:** ЛЗ супадае (1. Самка лебедзя, 2. Машина для падымання і перамяшчэння груза).

Аказацца – okazaцца: ЛЗ не супадае (бел. 1. Апынуцца, з'явіцца (добрым спецыялістам), знайсціся (кніга аказалася на стале), 2. Падаць голас, вестку, азвацца; руск. – толькі 1-е значэнне).

Адмежаваць – отмежевать: ЛЗ не супадае (бел. 1. Мязуючы, аддзяліць, 2. перан. Аддзяліць, адасобіць; руск. – толькі 1-е значэнне).

Заданне 3

Антыкварны – старажытны (можна: каштоўны, рэдкі);

вакантны – вольны, незаняты;

індыферэнтны – аб'якавы;

карэктны – ветлівы;

ландшафт – краявід;

кампазіцыя – будова, размяшчэнне;

паўза – перапынак.

Каментарый: дапускаюцца сінанімічныя эквіваленты, максімальна набліжаныя па сэнсу да прыведзеных адказаў.

Заданне 4

1) **шыла (Шыла ў мяшку не схаваш).**

2) *адмераць* (Сем разоў *адмерай*, адзін раз *адрэж*).

3) *шапкай* (На злодзеі *шапка гарыць*).

Заданне 5

ПРАВИЛЬНЫ АДКАЗ: 2.

КАМЕНТАРЫЙ:

«Лішнім» у гэтай падборцы з'яўляецца сказ 2 – адмоўны па характары адносінаў да рэчаіснасці; сказы 1, 3, 4, 5 – адмоўныя толькі па форме, па характары адносінаў да рэчаіснасці яны сцвярдзальныя.

Заданне 6

№ п/п	Роля ў сказе слова <i>як</i>	Сказ, які гэтую ролю пацвярджае	Значэнне слова <i>як</i>
1.	прыслоўе	<i>Як адказаць на гэтае пытанне?</i>	спосабу дзеяння (якім чынам?)
2.	прыслоўе	<i>Трэба ж як</i> (разм.) <i>знайсці на гэта адказ.</i>	няпэўнасці (як-небудзь)
3.	прыслоўе	<i>Я ужо вежаў адказ, як прачытаў пытанне.</i>	часу (калі? у які час?)
4.	часціца	<i>Ну як не адказаць на такое простае пытанне!</i>	бяспрэчнасць выказанага меркавання
5.	часціца	<i>Як!.. Ты не ведаеш адказу!..</i>	эмацыянальная рэакцыя: здзіўленне збянтэжанасць
6.	злучнік	<i>Адказаў як мае быць.</i>	параўнання
7.	прыслоўе	<i>Як я рады: ты адказаў выдатка.</i>	меры і ступені

Заданне 7

Сказ	Значэнне
1. <i>Нас папярэдзяць, калі пачнецца конкурс.</i> 	Складаназалежны сказ з даданай дапаўняльнай.
1. <i>Нас папярэдзяць, калі пачнецца конкурс.</i> 	Складаназалежны сказ з даданай часткай умовы (часу).

Заданне 8

ПРАВИЛЬНЫЯ АДКАЗЫ:

Алесь Гарун (Аляксандр Прушынскі);

Янка Купала (Іван Луцэвіч).

У якасці абгрунтавання могуць быць прыведзеныя наступныя аргументы.

Верш надрукаваны ў 1908 годзе – якраз у той год, калі выйшла першая кніга вершаў Янкі Купалы “Жалейка”. Гэтая назва двойчы сустракаецца ў творы. Такім чынам, верш адрасаваны Янку Купалу. Звесткі пра аўтара, прыведзеныя ў каментарыі, даюць падставы меркаваць, што аўтарам з’яўляецца Алесь Гарун, як доўгія гады правёў у Сібіры, у ссылцы. У 1918 годзе выйшла кніга “Матчын дар”, складзеная з твораў, дасланых у “Нашу Ніву” ў 1908—1914 гг. Характэрным для вобразнай і ідэйнай сістэмы паэзіі Алеся Гаруна з’яўляецца радок “Кожын стаў брат, друг”; вучні могуць правесці аналогію з вядомымі ім творамі “Ты, мой брат, каго зваць беларусам...”. “Ідуць гады”.

КАМЕНТАРЫЙ:

Прапануецца наступная шкала ацэнкі:

за правільнае вызначэнне адрасата (Янка Купала / Іван Луцэвіч) – **1 бал**;

за правільнае вызначэнне аўтара (Алесь Гарун / Аляксандр Прушынскі) – **2 балы**;

за лагічнае і доказнае абгрунтаванне – **да 2-х балаў**;

за ўказанне іншых псеўданімаў Алеся Гаруна (А. Сумны, Сальвэс) і Янкі Купалы (Янук Купала, Вайдэльота, Адзін з “парнаснікаў”, Здарэнец, Марка Бяздольны, Стары Мінчук, Янук з-пад Мінска і інш.) – **дадаткова да 2-х балаў**.

Заданне 9

ПРАВІЛЬНЫ АДКАЗ: В

НЯПРАВІЛЬНЫЯ ПАЗІЦЫІ:

- А) індывідуальна-псіхалагічная тыпізацыя; традыцыі В. Дуніна-Марцінкевіча; гратэск, барока.
- Б) мастацкі кантраст паміж персанажамі і карцінамі прыроды; першая сцэнічная пастаноўка – 1908; сентыменталізм; князь Вітаўт.
- Г) традыцыі В. Дуніна-Марцінкевіча; пан Патоцкі; трагедыя; сатыра.

КАМЕНТАРЫЙ:

Максімальна **5 балаў**: **2 балы** за правільна названы блок; у выпадку правільнага адказу **дадаткова да 3 балаў** за дакладна вызначаныя памылкі ў іншых блоках (4 памылковыя пазіцыі на 1 бал; няправільна вызначаныя памылковыя пазіцыі зніжаюць агульную ацэнку).

Заданне 10

ПРАВІЛЬНЫЯ АДКАЗЫ:

А: абрусам

Б: Нёмна

В: квяцістай

Г: мурожнай

Д: пяшчотных

Е: збажынкі

Ж: радасна

З: ветрыка